

(ન.પ્ર.બુચ તરીકે જ વીશેષ જાણીતા , લોકદક્ષીણામુર્તીમાં ઉપનીયામકપદે રહેલા, આજીવન શીક્ષક સ્વ. નટવરલાલ પ્રભુલાલ બુચ આપણા પ્રસીદ્ધ હાસ્યલેખક. તેમની જન્મશતાબ્દી -જન્મ : તા. ૨૧:૧૦:૧૯૦૬ વીદાય : તા. ૯:૧:૨૦૦૨.-નીમીત્તે આજની મહેફીલમાં તેમની જ કૃતીઓ, તેમની પુણ્યસ્મૃતીમાં.)

૧: પંચાશીમે પડાવે

(સૌરઠા)

ચાર વીહું ને ચાર વરહું ઘોડો હાંકીયો ;
'જીવાજી' અસવાર ! અવ ઘોડેથી ઉતરો.
થનગનતો તોખાર ગદ્દાપચ્ચીસી તણો,
ખેંચી ખેંચી ભાર, હવે થયો છે ટારહું.
હવે લાગતો થાક, ઈન્દરીયું મોળી પડી,
ઘોડાનો શો વાંક ? ચોરાશી પુરાં કર્યાં.
લીઘો-દીઘો પ્રેમ, વાટ વટ્યા હળવે મને;
પ્રેમ જ આપણ ક્ષેમ, એના ધરવ ન સાંભળ્યા.
આમ કહો તો એકલા, દુનીયાને વહેવાર,
પણ છેયે અન્-એકલા, પ્રેમાવરણ વચાળ.
જીવન-સૌરભ સાર 'પુષ્પ' જતાં મુકી ગયું
સમરી વારંવાર ભર્યું ભર્યું મન રાખીએ.
જીવાને તૈયાર, રે'વામાં વાંધો નથી,
જીવાજી અસવાર ! હળવે હૈયે હાલશું.
લગામ રાખી હાથ હાંક્યે રાખો ટારહું:
'નટ'નાગરના નાથ ! ઈશારે અટકી જશું.

લખ્યા તા. ૨૧:૧૦:૧૯૯૦.

૨: યાયે શું ચીનગારી?

યાયે શું ચીનગારી, મહાનર,
યાયે શું ચીનગારી ?.....મહાનર.

ચકમક -લોહું મેલ્ય પડ્યું ને

બાકસ લે કર ધારી;
કેરોસીનમાં છાશું બોળી
ચેતવ સગડી તારી.મહાનર.

ના સળગ્યું એક સગડું તેમાં
આફત શી છે ભારી?
કાગળના ડુચા સળગાવી
લેને શીત નીવારી.મહાનર.

ઠંડીમાં જો કાયા થથરે,
બંડી લે ઝટ ધારી;
બે-ત્રણ પ્યાલા ચા પી લે કે
ઝટ આવે હુશીયારી.મહાનર.
(હરીહર પ્રા. ભટ્ટના 'એક જ દે ચીનગારી' નું પ્રતીકાવ્ય.)

૦૦૦૦૦૦

૩ : વીચારનો ટ્રસ્ટી (મુક્તક)
(મીશ્રોપજ્જતી)

વીચારસમૃદ્ધી તમામ મારી
વ્યાખ્યાન દ્વારા વીતરું હું વીશ્વમાં
આચાર માટે ન કશુંય રાખી—
વીચારનો ટ્રસ્ટી જ માનતો મને.

૦૦૦૦૦૦

૪ : કેં નથી (પાદ્યુતી)

રુહ-એ-દુનીયા પે જો હીન્દોસ્તાં નથી તો કેં નથી;
ખુબસુરત જીસ્મમાં જો જાં નથી તો કેં નથી;
બંગલામાં બાબલાની બા નથી તો કેં નથી;
નીત સવારે ને બપોરે ચા નથી તો કેં નથી.

૦૦૦૦૦૦

૫ : હાઈકુ :

અંગ્રેજી ભાષા
વહુ વીદેશી
વર વહુઘેલો, મા
ને દીદી વીલાં.

પ્રેમલગ્ન
વાટે મળીયાં,
હસ્યાં, હસવામાંથી
થયું ખસવું.

સાચી લોકશાહી
કુંભાર કરતાં
ગઘેડાં ડાહ્યાં; સાચી
લોકશાહીમાં.

વીરહ-હાઈકુ...૨
રંગીન પ્યાલા-
-વીંટી ઘઉંવણી યા :
તમે સાંભર્યાં .

લગ્ન
કોંતલ ઘોડો
ગારે ખુંત્યો; નીકળ્યો
ત્યારે ટારડું!

કાન્તી
સાસુ વહુથી
ગુરુજનો શીષ્યોથી
ફરે ડરતાં.

વીરહ-હાઈકુ ... ૧
નહાઉં-ધોઉં;
સાડીસુને દોરડે
ધોતીયું રડે.

વીરહ-હાઈકુ....૩
જ્યાં જ્યાં નજર
કરે નટનાગર
યાદી તમારી.

સ્વ. નટવરલાલ પ્રભુલાલ બુચ

મહેફીલે બુચ ન.પ્ર.બુચ

(જન્મ : તા.૨૧-૧૦-૧૯૦૬..અવસાન : તા.૯-૧-૨૦૦૦)

ગુજરાતી સાહીત્યનું “સ્વ.જ્યોતીન્દ્ર દવે હાસ્ય પારીતોષીક”(૧૯૮૯)અને “દર્શકશીક્ષણએવોર્ડ”(૧૯૮૬)મેળવનાર સ્વ.ન.પ્ર.બુચનું આ જન્મશતાબ્દીવર્ષ છે. તેમનો પરીચય સાહીત્યકાર તરીકે, શીક્ષક રુપે અને વીશેષ તો સંતોની જીવનશૈલીથી જીવી જનાર વ્યક્તી રુપે આપી શકાય.

સાહીત્યકાર તરીકે તેમણે ગદ્ય-પદ્ય બંનેમાં ગુજરાતી સાહીત્યનું બેનમુન સાહીત્ય પીરસ્યું છે. જ્યારે એમનાં અનુવાદોએ એમનું ભાષાપ્રભુત્વ સીદ્ધ કરી આપ્યું છે.

તેઓ આજીવન શીક્ષક રહ્યા. વર્ગમાં એક મીનીટ પણ મોડા ન પડનાર; શીક્ષણવર્ગોમાં પાઠ્યપુસ્તકોની અને વર્ગ બહાર જીવનના પાઠોની ઝીણામાં ઝીણી વીગતો સરળતાથી અને આત્મીયતાથી શીખવનાર, તેઓ કેવળ વીદ્યાર્થીઓના જ નહીં, વાલીઓના અને સંસ્થાના નાનામોટા સૌ કોઈના સર્વસ્વીકૃત વાલી રહ્યા.

મોરારીબાપુ તેમને ‘સાધુચરીત’ કહે કે ‘દર્શક’ તેમને ‘સદેહે વીદેહી’ કહે ત્યારે તેમનો કંઈક પરીચય પ્રાપ્ત થાય છે.

પુણેની ફર્ગ્યુસન કોલેજમાંથી ૧૯૩૦માં સંસ્કૃત-અંગ્રેજી સાથે એમ.એ. થયા. ૧૯૨૯માં રાષ્ટ્રીય રંગે રંગાયા. ૧૯૩૦માં જ ગુજરાતના શીક્ષણક્ષેત્રના જ્યોતીર્ધર નાનાભાઈ ભટ્ટ સાથે જોડાયા અને અંત સુધી તેમની સંસ્થાઓમાં રહ્યા. સંસ્કૃત, અંગ્રેજી, ગુજરાતી, હીન્દી ભાષાઓના ઉડા અભ્યાસી; લેટીન, મરાઠીના જાણકાર એવા સ્વ.બુચસાહેબ જીવનના છેલ્લા દાયકામાં ફ્રેંચ પણ શીખતા રહ્યા ! ભાષાની સુક્ષ્માતીસુક્ષ્મ શક્તીઓને તેમણે ઓળખી અને યથાવકાશ પ્રયોજી બતાવી .

મીરાં, પ્રેમાનંદ, દલપતથી માંડીને હ. ભટ્ટ; હ. હ. ધ્રુવ; પ્રે. ન. ભટ્ટનાં કેટલાંક ભજનો, કાવ્યોનાં અદ્ભુત કહી શકાય તેવાં પ્રતીકાવ્યો દ્વારા તેઓ ગુજરાતી સાહીત્યના યાદગાર હાસ્ય-લેખક બની રહ્યા. તેમનાં ગદ્ય-પદ્ય લખાણોમાં અલંકારોની ચમત્કૃતી તો અમાસના આકાશમાંના તારાઓની જેમ ઝબુકતી અનુભવવા મળે છે.

અનપેક્ષ અને અઢળક પ્રેમ તેમણે સૌમાં વહેંચ્યો. સૌને કેવળ આપતા જ રહ્યા. જન્મજયંતી નીમીત્તે તેમને અંજલી આપીને તેમની વંદના કરીએ.

.....
સંકલન અને સંપાદન: **બળવંતપટેલ**(ગાંધીનગર) અને **જુગલકીશોર વ્યાસ**(અમદાવાદ)

‘વીજયા ફે-ટ’માં અને ‘ઉઝાજોડણી’માં અક્ષરાંકન : **જુગલકીશોર વ્યાસ** :
j_jugalkishor@yahoo.co.in

‘સન્ડે ઈ-મહેફીલે’ -- વર્ષ:બે -- અંક:૭૩ -- ઑક્ટોબર ૨૯, ૨૦૦૬

બુચસાહેબ વીશે થોડુંક વીશેષ

તમે જુનાગઢની શેરીમાં લટાર મારવા નીકળ્યા હો અને રસ્તામાં નરસીહ મહેતા મળી જાય અને તમે તેને ઉભા રાખીને પુછો કે "મહેતા, આ તારો શામળોજી કોણ?" અને પછી તેમની આંખોમાં જે અહોભાવ પ્રગટે તેવો જ અહોભાવ બુચભાઈના સંપર્કમાં આવેલા, મારા જેવા કોઈને પણ, "આ તમારા બુચભાઈ કોણ?" એમ પુછવામાં આવે ત્યારે જોવા મળે..

પછી પુછનારનું તો આવી જ બને. ઘરમાં વાળુ માટે વાટ જોતી પત્નીઓ ચુલા પાસે જ બીચારી બેઠી બેઠી સુઈ ગઈ હોય, આગળથી લીધેલી નાટક સીનેમાની ટીકીટો રઝળી ગઈ હોય કે જરુર પકડવી પડે તેવી ટ્રેઈનો ચુકી ગયાના દાખલા બેસુમાર મળે.

બુચભાઈ એ સૌને મળવા જોઈએ તેવા પણ અમારા માટે ખાસ અલાયદા રાખેલા એક બેનમુન શીક્ષક હતા. તેમના વીશે લખવા બેસું તો રામાયણ જેટલું લખાય પણ મારે કોઈને રઝળાવવા નથી એટલે એક નાનકડો એવો એક પરીચય કરાવું.

નાગરસહજ આનંદવૃત્તી પુરી. રસીક! જિંદગીની હર સ્થિતિમાં, હર પળે કંઈક રમુજ ગોતી લાવે. હોસ્પીટલમાં ખાટલે પડ્યા હોય તો સુઝે કે "સામાન્ય રીતે બુચ ઉપર અને બાટલી નીચે હોય, પણ આજે બુચ નીચે અને બાટલી ઉપર છે." સીત્તેર વર્ષે પહેલીવાર એરોપ્લેનમાં બેસવાની તક મળી તો કહે કે "આ તો આપણે રીહર્સલ માટે કર્યું એટલે હવે વીમાન આવશે તેમાં કોઈ વાંધો ન આવે." દાંતની તકલીફ હતી એટલે એકાએક બધા દાંત પડાવી નાખવા પડ્યા. તેનો અનુગમ? "અત્યાર સુધી હું બીજાને દાંત કઢાવતો, આજે બીજો કોઈ મારા કાઢી ગ્યો." અને તે પછી ચોકઠું કરાવ્યું તો "ચારે બાજુથી કઠે તે ચોકઠું" વ્યાખ્યા તેમના અનુભવનો નીચોડ આપે. તેમની છેલ્લી વર્ષગાંઠે કોઈએ બીજાને પુછ્યું, "બુચભાઈને કેટલાં વર્ષ થયાં?" બીજાએ ગણતરી કરી કહ્યું, "બુચભાઈને ચોરાણું" આ સાંભળી બુચભાઈ બોલ્યા, "મારું કંઈ ચોરાણું નથી." અને બે દીવસમાં બુચભાઈ જ બધાની વચ્ચેથી ચોરાઈ ગયા.

ભાષાઓનો બહુ જ શોખ અને શોખ એટલે લીજ્જતથી માણવાની વાત. "સંસ્કૃત મારી દાદી, ગુજરાતી મારી મા અને અંગ્રેજી મારી પ્રીયતમા" એ શબ્દોમાં એ પ્રેમ દેખાઈ આવે.

અમારા બુચભાઈ

કીશોર રાવળ

From Kesuda March 2000, Issue 4 (Kesuda.com)

Please visit : www.kesuda.com

www.kesuda.com ના તંત્રી અને બુચભાઈના વીદ્યાર્થી, અમેરીકાસ્થિત ભાઈ કીશોર રાવળે બુચભાઈ વીશે એક બહુ જ સરસ લેખ કેસુડાના ઉપરોક્ત અંકમાં કર્યો છે. તેમાંનો એક અંશ, એમની કલમે.. આખો લેખ www.kesuda.com પરથી મળી શકશે.

ગોપીકા ફે-ટમાં અને ઉઝાજોડણીમાં અક્ષરાંકન: કીશોર રાવળ
ભાઈ કીશોર રાવળનો ખુબ આભાર..ઉત્તમ ગજ્જર-uttamgajjar@hotmail.com-